

Olympiáda v českém jazyce, 41. ročník, 2014/2015 – krajské kolo

II. kategorie

Počet bodů:

Jméno: Škola:

1. a) Uveďte, kterým větným členem je slovo *planoucí* v následujícím úryvku z Máchova Máje, a najděte jeho řídicí větný člen (tj. napište slovo, jež syntakticky – tedy skladebně – rozvíjí).

*A slunce jasná světů jiných
bloudila blankytnými pásky,
planoucí tam co slzy lásky.*

b) Slovosled ukázky je ovlivněn tím, že jde o básnický text, a pokud bychom tuto skutečnost nebrali v úvahu, označili bychom ho za gramaticky nenáležitý. Proveďte v úryvku nezbytné slovosledné změny tak, abyste tento nedostatek odstranili. (Jiné než slovosledné změny neprovádějte.)

c) Náležitých skladebních vztahů mezi jednotlivými výrazy lze dosáhnout ještě jiným způsobem: změnou jednoho písmena v úryvku. Napište slovo, které je třeba změnit, příslušnou změnu proveďte a určete, kterým větným členem slovo po změně bude. Dále určete všechny mluvnické kategorie tohoto změněného slovního tvaru.

d) Napište, mezi která dvě slova v úryvku je možné doplnit čárku. Zdůvodněte, proč je to možné, a vysvětlete, jak se změní význam.

2. Přečtěte si následující úryvek z novin.

Po prohraném fotbalovém zápase řekl trenér v šatně hráčům:

„Říkal jsem vám, abyste hráli jako nikdy předtím, a ne jako byste nikdy předtím nehráli.“

a) Přímá řeč v zadaném úryvku obsahuje tři výpustky (elipsy) slov, která by se při jeho plném znění opakovala. Doplněte příslušné tvary slov (bez ohledu na stylistické požadavky na neopakování slov) a souvětí v novém znění napište.

Vzor: *Eva vždycky přichází pozdě. Pavel nikdy. – Eva vždycky přichází pozdě, Pavel nikdy nepřichází pozdě.
Lenka vypadá jako její maminka. – Lenka vypadá tak, jako vypadá její maminka.*

b) Načrtněte závislostní graf nově vytvořeného souvětí, který bude znázorňovat syntaktické vztahy mezi větami.

c) Určete druh vedlejších vět v nově vytvořeném souvětí.

3. V textech na internetu, často nespisovných, máme doloženy desítky výskytů slovesa **udeřovat**. Toto sloveso ale není součástí spisovné slovní zásoby.

a) V následujících větách nahraďte tvary slovesa **udeřovat** tvary jiných sloves tak, abyste při doplňování užili slovesa vzájemně nepříbuzná, tj. s různými kořeny. (Vyžaduje-li to dané sloveso, můžete upravit tvary dalších slov ve větě.)

- *Smrt **udeřovala** každičkou chvíli.*
- *Dým z cigarety mě pořád **udeřoval** do nosu.*
- *Slyšela jsem mořské vlny, které **udeřovaly** pravidelně na útes.*
- *Mužstvo vždycky **udeřovalo** až v poslední třetině zápasu.*

b) Uveďte, od kterého slova bylo sloveso **udeřovat** utvořeno a ke změně které mluvnické kategorie přitom došlo.

c) Přestože toto sloveso není v češtině běžně užíváno, je utvořeno ústrojně (systémově). Uveďte dva různé důvody toho, proč je mluvčí pravděpodobně vytvořili a proč právě v této podobě.

4. Noviny uvedly informaci o změně vlakových jízdních řádů následující větou:

Nový jízdní řád prodlouží spojení do Košic.

Tato věta sama o sobě je víceznačná. Vysvětlete, co vše může znamenat, a pokaždé ji přeformulujte tak, abyste víceznačnost odstranili.

Národní institut pro další vzdělávání MŠMT
Senovážné náměstí 25, 110 00 Praha 1

Olympiáda v českém jazyce, 41. ročník, 2014/2015 – krajské kolo
II. kategorie
Slohový úkol

Apríl (ne)mám rád(a), protože...

Forma je libovolná. Doporučená délka 25–30 řádek.

Krajské kolo OČJ 2014/2015 – 41. ročník – II. kategorie – řešení:

1. a) přívlastek (shodný – toto bližší určení nevyžadujte); *slunce*;
b) *A slunce jasná světů jiných, planoucí tam co slzy lásky, bloudila blankytnými pásky.*
c) *planoucí* – *planouce*; doplněk; sloveso, přechodník přítomný, číslo množné, slovesný rod činný, vid nedokonavý, jmenný rod střední (za neuvedení slovního druhu (sloveso), vidu (nedokonavý) nebo jmenného rodu (střední) nesnižujte bodové hodnocení);
d) *tam, co*; příklad vysvětlení: bez čárky: ‚planoucí tam jako slzy lásky‘, s čárkou: ‚planoucí tam, kde [planou] slzy lásky‘ (tj. v daném verši by po doplnění čárky byla výpustka /elipsa – termín nevyžadujte/ slovesa *planout*).

Bodování: a) za správnou odpověď – 1 bod;

b) za správnou odpověď – 1 bod;

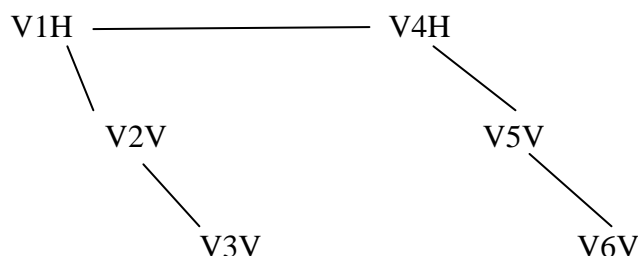
c) za správnou opravu – 2 body, za správné větněčlenské určení – 1 bod, za správné určení gramatických kategorií – 1 bod;

d) za správné doplnění čárky a vhodné vysvětlení – 2 body.

Celkem tedy maximálně 8 bodů.

2. a) „Říkal jsem vám, abyste hráli tak, jako jste nikdy předtím nehráli, a neříkal jsem vám, abyste hráli tak, jako byste nikdy předtím nehráli.“

b) Příklad řešení:

Poznámka: Uznávejte i jiné způsoby zápisu větného schématu, způsob znázornění není rozhodující. Důležité je, zda soutěžící v grafu uvedou odpovídající počet vět, správně rozliší hlavní a vedlejší věty a vyjádří odpovídající závislosti mezi nimi.

c) V2V – předmětná; V3V – příslovečná způsobová; V5V – předmětná; V6V – příslovečná způsobová

Bodování:

a) za uvedení souvětí – 1 bod (za vynechanou větu strhnete 0,5 bodu, záporné body se nedávají);

b) za úplný a správný závislostní graf – 2 body (za každý nedostatek odečtete 0,5 bodu, záporné body se nedávají);

c) za správné určení druhů všech vedlejších vět – 2 body.

Celkem tedy maximálně 5 bodů.

3. a) Příklady řešení:

přicházela/nastávala;

stoupal (do nosu) / dráždil (nos) / šimral (v nose) / páčil (v nose);

narážely (na útes) / bičovaly (útes);

prosazovalo se / zabíralo / skórovalo / zasahovalo;

b) *udeřit*; došlo ke změně (slovesného) vidu;

c) Příklady řešení:

- V češtině je obvyklé, že slovesa mají svou vidovou dvojici – došlo k vytvoření vidového protějšku ke slovesu *udeřit*.
- Sloveso *udeřovat* na rozdíl od slovesa *udeřit* vyjadřuje opakování děje, které mluvčí v daných větách potřeboval vyjádřit.
- Mluvčí vytvořil sloveso *udeřovat* podle vzoru *kupovat*. Tvoření sloves podle tohoto vzoru je v češtině velmi produktivní (srov. *entrovat, mobilovat, esemeskovat, mailovat* – příklady neologismů nevyžadujte).

Bodování: a) za 4 vhodná nahrazení – 2 body,

za 3 vhodná nahrazení – 1 bod;

b) za správné základové slovo a za správnou mluvnickou kategorii – 1 bod;

c) za 2 vhodné odpovědi – 2 body,

za 1 vhodnou odpověď – 1 bod;

Celkem tedy maximálně 5 bodů.

4. Příklad řešení:

i) Vlak nově pojedí až do Košic. / Trasa vlaku bude delší, stávající spoj(e) nejezdil(y) až do Košic. (Sloveso *prodloužit* chápeme místně.) – *Podle nového jízdního řádu pojedou vlaky nově až do Košic.*

ii) Jízda vlaku bude trvat déle. / Stávající trasu do Košic pojedí vlak podle nového jízdního řádu delší dobu. (Sloveso *prodloužit* chápeme časově.) – *Jízdní doba / Doba jízdy vlaku/spoje do Košic se podle nového jízdního řádu prodlouží.*

iii) Vlak do Košic nebude novým jízdním řádem zrušen (i když se to mohlo předpokládat). / Stávající vlak do Košic bude jezdit i v době platnosti nového jízdního řádu. (Sloveso *prodloužit* chápeme časově.) – *Nový jízdní řád zachová spojení do Košic. / Podle nového jízdního řádu bude zachováno spojení do Košic.*

Bodování: za každé výstižné vysvětlení a za každé vhodné přeformulování odstraňující víceznačnost – 1 bod.

Celkem tedy maximálně 3 body.

CELKEM: 21 BODŮ

5. Slohový úkol: Hodnoťte dodržení tématu, plynulost a návaznost textu, vhodný výběr lexikálních prostředků i větnou stavbu. Přihlížejte i k tvaroslovné a pravopisné správnosti.

Bodování: 0–10 bodů. Využijte celého bodového rozpětí.